

Основи економічної теорії

Тема 1. Предмет і метод
економічної теорії. Економічна
система суспільства і власність

План

1. Предмет, функції та методи економічної теорії.
2. Історія економічної теорії.
3. Економічні категорії, закони та принципи.
4. Економічна система суспільства та відносини власності.

1. Предмет, функції та методи економічної теорії

ЕКОНОМІКА

від грец. «oikos» — дім, домашнє господарство; «nomos» — вчення, закон.

Термін ввів Аристотель (384-322 до н.е.)

Предмет економічної теорії

- *Античність* – вчення про ведення домашнього господарства;
- *Меркантилісти і фізіократи* - наука про створення, примноження та розподіл багатства нації;
- *Марксистична* - науку про виробничі відносини та закони, що управляють виробництвом.

Еволюція назви економічної науки

Економія (Арістотель)

Політична економія (А.
Монкретьєн «Трактат
політичної економії», 1615 р.)

Економічна
теорія

Економікс

Економічна теорія - це наука про основні закономірності розвитку економічної системи, поведінку і діяльність людей у виробництві, розподілі та споживанні благ з метою задоволення своїх потреб.

Структура загальної економічної теорії

Основи економічної теорії (політекономія) – фундаментальна, методологічна частина економічної науки

Мікроекономіка – вивчає економічні процеси і поведінку економічних суб'єктів первинної ланки

Макроекономіка – закономірності функціонування господарства в цілому.

Мезоекономіка – вивчає галузі та підсистеми національної економіки

Мегаекономіка – вивчає світову економіку в цілому.

Економічна теорія (А.Сміт)

Позитивна
економічна
теорія

Нормативна
економічна
теорія

Функції економічної теорії

- Науково-пізнавальна
- Критична
- Практична (прагматична)
- Прогностична
- Методологічна
- Виховна

Методи економічної теорії

Загальнонаукові методи:

- діалектика;
- системний метод;
- структурно-функціональний метод;

...методи економіки...

Спеціальні методи:

- економічне моделювання;
- економічний експеримент.

2. Історія економічної теорії

Меркантилізм

(В. Стаффорд, Т. Мен, А. Монкретьєн)

- об'єктами дослідження є торгівля і грошовий обіг як джерела і сфера багатства;

- гроші (золоті, срібні) розглядаються як найвища й абсолютна форма багатства;

- безпосереднім джерелом багатства вважається прибуток від зовнішньої торгівлі;

- ідеологія активного державного втручання в економічне життя.

Школа фізіократів (Ф.Кене. А.Тюрго)

- реальне багатство походить від землі;
- джерелом багатства є продукція сільського господарства;
- мета державної політики – підтримка сільського господарства;
- держава не повинна втручатись у підприємницьку діяльність.

Класична політична економія (А.Сміт, Дж. Мілль, С.Сісмонді)

Багатство нації створюється у процесі виробництва;

Вирішальним фактором економічного розвитку є продуктивна праця;

Ефективний розподіл ресурсів, товарів та доходів здійснює ринковий механізм;

Мінімальне втручання держави в економіку.

Марксизм

(К.Маркс, Ф. Енгельс)

Основа розвитку суспільства – матеріальне виробництво;

Конкурентна ринкова економіка нестабільна – є втіленням хаосу та несправедливості.

Поділ суспільства на два антагоністичні класи

Багатство повинно належати тим, хто його створює.

Неминучість загибелі капіталізму.

Обґрунтування теорії додаткової вартості

Маржиналізм

Австрійська
(віденська) школа
К.Мангер

Лозанська школа
Л.Вальрас

Американська
школа
Дж.Б.Кларк

Англійська школа
С.Джевонс

Сучасні напрями
економічної теорії

Кейнсіанство

Неоконсерватизм

Неолібералізм

Інституціоналізм

Кейнсіанство (Дж.Кейнс)

- застосування макроекономічного підходу;

- врахування впливу на економічні процеси неекономічних факторів (психології людей та груп);

- обґрунтування необхідності державного регулювання економіки.

Неоконсерватизм

- надання переваги ринковій економічній системі;

- головною цінністю є свобода;

- обмеження державного втручання в економіку;

- визнання пріоритетності пропозиції;

Напрями: монетраїзм, теорія економіки пропозиції, теорія раціональних очікувань.

Неолібералізм (Л.Мізес, Ф.Хайєк)

- Поєднання ідей класичного лібералізму з консерватизмом.

Інституціоналізм (Т.Веблен)

- Основна категорія – інститут;
- Технократичний детермінізм;
- Інтеграція економічних та соціологічних досліджень.

3. Економічні категорії, закони та принципи

Економічні закони – це суттєві, стійкі, причинно-наслідкові зв'язки як в середині виробничих відносин, економічних процесів і явищ, так і між ними.

Закони природи

Економічні закони

Система економічних законів

всезагальні – функціонують у всіх економічних системах ;

загальні – функціонують у кількох економічних системах, де існують для них відповідні економічні умови;

специфічні – функціонують у межах однієї економічної системи.

- **Економічні принципи** – теоретичні узагальнення, що містять певні припущення, які відображають загальні тенденції розвитку економічної системи.
- **Економічні категорії** - абстрактні, логічні, теоретичні поняття, які в узагальненому вигляді виражають суттєві властивості економічних явищ та процесів.

4. Економічна система суспільства та відносини власності

Економічна система — це сукупність взаємопов'язаних і упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства.

Елементи економічної системи

Продуктивні сили - сукупність засобів виробництва, працівників з їхніми фізичними та розумовими здібностями.

Економічні відносини – це відносини між людьми з приводу розподілу, обміну та споживання благ.

Механізм господарювання - сукупності форм і методів регулювання економічних процесів та суспільних дій господарюючих суб'єктів

Ринкова

Командно-
адміністративна

Типи
економічних
систем

Ринкова

Змішана

Власність – це сукупність відносин між суб'єктами господарювання з приводу привласнення засобів виробництва та його результатів.

Складовими привласнення є відносини:

Володіння – належність об'єкта власності певному суб'єкту

Розпорядження - право прийняття планових і управлінських рішень з приводу функціонування і реалізації об'єкта власності

Користування - процес виробничого застосування і споживання корисних властивостей об'єкта власності

Відчуження — це позбавлення суб'єкта права на володіння, користування і розпорядження тим чи іншим об'єктом власності.

Право власності — це сукупність узаконених державою прав та норм економічних взаємовідносин фізичних і юридичних осіб, які складаються між ними з приводу привласнення й використання об'єктів власності.

Типи власності: приватна, суспільна, змішана.

Приватна власність

Індивідуально-
трудова

- Індивідуальна з альянсу
- застосув
- анням
- найманої
- праці;
- Партнерська;
- Корпораційна;
- Сімейна
- а.

З найманою
працею

Суспільна власність

Державна

• Муніципальна;

• Ржавна;

• Чорна;

• Культурних;

• Релігійних та

• Власність

• Організації;

• Громадських

• Власність

• Кооперативна;

• Підприємств;

• Колективу

• Власність

Колективна